

امکان‌سنجی شهرهای سبز با رویکرد اکوتوریسم (Ecotourism)

حمیدرضا معصومی نسب* دانشجوی کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی شهری،

دانشگاه علامه طباطبائی تهران

چکیده

در صنعت گردشگری، جاذبه‌ها و جلوه‌های طبیعی ارزش دوچندانی دارند و یکی از مهم‌ترین راه‌های بهره‌مندی و استفاده از این جاذبه‌ها «اکوتوریسم» یا گردشگری طبیعی است. شهرها به‌منزله‌ی کانون‌های تمرکز و فعالیت و زندگی انسان‌ها، برای اینکه بتوانند پایداری خود را تضمین کنند، چاره‌ای جز پذیرش ساختار و کارکرد متأثر از سیستم‌های طبیعی ندارند. شهر سبز ویژگی‌هایی دارد که می‌توان از این خصیصه‌ها در جهت اکوتوریسم و توسعه‌ی پایدار بهره برد. در این پژوهش سعی شده است با بررسی کتب و مدارک، شاخص‌ها و ویژگی‌های شهر سبز استخراج گردد و سپس اقدام به تطبیق شاخص‌ها بر روی نمونه موردی شده است، کشورهای دارای این پتانسیل سعی کرده‌اند سهم بیشتری از بازار گردشگری خود را به اکوتوریسم اختصاص دهند، کشور ما نیز با توجه به دارا بودن این مواهب الهی می‌بایست تمهیدات لازم را برای نقاطی که دارای این پتانسیل‌ها هستند را اتخاذ کند. در این تحقیق با روش‌های کتابخانه‌ای و میدانی به جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات لازم با هدف ارائه‌ی معیارهای اکوتوریسم همچون جهت جغرافیایی شیب، ارتفاع از سطح دریا و ... پرداخته شده است، در حقیقت با امکان‌سنجی معیارهای اکوتوریسم در شهر یاسوج که در مرکز استان کهگیلویه و بویراحمد واقع گردیده است. پس از تجزیه و تحلیل اطلاعات به‌دست‌آمده، این مبحث مطرح شده است که می‌توان این شهر را به‌منزله شهر سبز کرد و از ظرفیت‌های آن برای توسعه‌ی اکوتوریسم بهره برد.

واژه‌های کلیدی: امکان‌سنجی، شهرهای سبز، اکوتوریسم، شهر یاسوج.

۱. مقدمه

امروزه مفهوم شهرها، بدون وجود فضای سبز مؤثر در اشکال گوناگون آن تصورشدنی نیست. پیامدهای توسعه‌ی شهری و پیچیدگی‌های معضلات زیست‌محیطی آن‌ها وجود فضای سبز و گسترش آن را برای همیشه اجتناب‌ناپذیر کرده‌اند. در شرایطی که قرن بیستم به پایان رسیده است، هنوز توسعه‌ی برخی استان‌ها با چالش‌های گوناگونی روبه‌رو است؛ چرا که، راهبردهای گذشته در زمینه توسعه‌ی نواحی، موفقیت‌آمیز نبوده است و نتوانسته مسائلی همچون فقر، اشتغال، بهداشت، امنیت غذایی و پایداری محیط‌زیست را تأمین کند. یکی از راهبردهایی که اخیراً در اغلب کشورهای جهان در کانون توجه قرار گرفته، گسترش گردشگری در نواحی محروم و دارای ظرفیت لازم برای گسترش گردشگری است. (کریم پناه، ۱۳۸۴، ۲). گردشگری در ابعاد جهانی آن، رشد چشمگیری داشته است؛ چنان که در سال ۲۰۰۶ تعداد گردشگران بین‌المللی به ۸۰۸ میلیون نفر رسیده است و پیش‌بینی می‌شود طی دهه‌ی ۲۰۲۰ میلادی گردشگری، صنعت شماره یک جهان محسوب شود (سبحانی، ۱۳۸۹، ۱۱۴). یکی از شاخه‌های روبه‌رشد این صنعت، اکوتوریسم^۱ (طبیعت‌گردی) است. شناسایی هرچه کامل‌تر مناطق مستعد گردشگری طبیعت و برنامه‌ریزی دقیق برای امکان‌سنجی این مناطق از لحاظ توان جذب اکوتوریست، می‌تواند به منزله‌ی یک ابزار و راهکار اثربخش، نقشی اساسی در توسعه پایدار و ارتقای سطح زندگی جوامع انسانی و حفظ تعادل طبیعی ایفا کند. تحلیل و ارزیابی توانمندی‌ها و قابلیت‌های مزبور به‌گونه‌ای علمی، همراه با رعایت مسائل زیست‌محیطی، ضرورت دنیای امروز است. در این راستا هدف پژوهش حاضر، شناسایی و امکان‌سنجی جاذبه‌های اکوتوریستی شهر یاسوج، مرکز استان کهگیلویه و بویراحمد می‌باشد.

۲. بیان مسئله

امروزه روند فزاینده‌ی شهرنشینی و فشارهای روانی حاصل از محیط پرسروصدا و آلوده‌ی شهرها، برنامه‌ریزان را به فکر راه‌حلی برای مقابله با این معضل انداخته است. یکی از راه‌حل‌های مناسب و پرترفدار، گردش و استراحت (خصوصاً در طبیعت) است. از طرف دیگر، با توجه به درآمدزایی صنعت گردشگری در جهان، گردشگری قادر است درآمد سرشاری را برای کشوری با تنوع طبیعی و تاریخی مثل ایران به ارمغان آورد. باید گفت که آمار و ارقام بازگوکننده‌ی این موضوع است که ایران ظرفیت درخور توجهی در گردشگری دارد. وقتی نگاهی به آمار گردشگری کشور می‌کنیم، این سؤال برایمان پیش می‌آید که چرا با وجود آثار تاریخی و مناطق بکر طبیعی و گونه‌های جانوری و گیاهی متنوع، هنوز به میزان کمی در جذب توریسم طبیعت‌گرد موفق شده‌ایم. ورود گردشگر داخلی و خارجی به شهرهایی که آثار تاریخی و فرهنگی دارند تأثیرات فراوانی دارد که از آن جمله می‌توان به تأثیرات اقتصادی که یکی از مهم‌ترین آن‌هاست اشاره کرد، همچنین بحث معرفی شهرهای ایران و به‌وسیله‌ی آن شناساندن فرهنگ ایرانی به تمام مردم دنیا از دیگر مزایای صنعت گردشگری است. از جمله شهرهایی که از لحاظ فضای سبز و مناظر طبیعی و بکر و همچنین آداب و رسوم می‌تواند نمونه‌ی مناسبی برای معرفی به دیگر فرهنگ‌های دنیا باشد شهر یاسوج مرکز استان کهگیلویه و بویراحمد است.

۳. اهداف تحقیق

شهر یاسوج که به دلیل داشتن مواهب طبیعی فراوان، برخورداری از شرایط اقلیمی مساعد به‌ویژه در فصل تابستان، وجود جنگل‌های انبوه و جاذبه‌های طبیعی، نزدیکی و دسترسی آسان به مرکز استان و همچنین استان‌های هم‌جوار و وجود یادمان‌های ارزشمندی تاریخی، توان بالقوه‌ی عظیمی در زمینه‌ی گردشگری در خود نهفته دارد که

بهره‌برداری از آن یکی از مهم‌ترین منابع اقتصادی در کنار بخش کشاورزی، خدمات و صنعت، به شمار آید. بر این اساس اهداف پژوهش به شرح زیر می‌باشند:

- تعیین شاخص‌ها و مفهوم شهرهای سبز؛
- راهکارهای مناسب برای تعدیل مسائل و مشکلات جذب طبیعت‌گرد؛
- استفاده از ظرفیت‌های موجود با اعمال تمهیداتی برای حفظ محیط‌زیست.

۴. ضرورت تحقیق

گردشگری و اقتصاد گردشگری در قرن ۲۱، در حال تبدیل شدن به یکی از ارکان اصلی اقتصاد تجاری جهان است. افزون بر این بسیاری از برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران توسعه نیز از صنعت گردشگری به‌منزله رکن اصلی توسعه پایدار یاد می‌کنند. گردشگری، یکی از بزرگترین بخش‌های اقتصادی در بسیاری از کشورها به شمار می‌آید امروزه از فعالیت‌های گردشگری به‌منزله‌ی بخش چهارم فعالیت‌های انسان یاد می‌شود (طیبی و همکاران، ۱۳۸۶: ۸۳). طبق برآوردی که سازمان جهانی جهانگردی (WTO)^۱ به عمل آورده است، در نخستین دهه‌ی سال ۲۰۰۰ رشد بخش اکوتوریسم بین ۱۰ تا ۳۰ درصد خواهد بود و انتظار می‌رود تا یک دهه‌ی دیگر، اکوتوریست‌ها که هم‌اکنون ۷ درصد کل مسافران جهان را تشکیل می‌دهند، به بیش از ۲۰ درصد کل مسافران برسند (سینایی، ۱۳۸۲: ۳۲). سفر میلیون‌ها اکوتوریست که ممکن است برای دیدار از گیاهان و جانوران یا انجام بررسی‌های اکولوژیکی یا مطالعات زمین‌شناسی، مطالعه درباره‌ی معادن و مشابه آن باشد یا با هدف دیدار از روستاهای جای‌گرفته در دوردست‌ترین مناطق و تماس با مردمان ساکن در دهکده‌ها و شرکت در مراسم عرفی آنان صورت گیرد، آثار اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی فراوان از خود به جای گذاشته است. ایجاد اشتغال و توسعه‌ی منطقه‌ها از آثار مهمی است که جلب و جذب گردشگر

---

1. World Tourism Organization

اکوتوریسم به همراه آورده است (شفیع‌زاده، ۱۳۸۳:۴۲). طبیعت‌گردان به دلیل دلبستگی به طبیعت، با حداقل امکانات و تجهیزات به گشت‌وگذار و تفرج در طبیعت می‌پردازند و از مواهب الهی موجود در عرصه‌های طبیعی و مناظر زیبا و متنوع و آرامش‌بخش بهره‌مند می‌گردند (جهانیان و زندی، ۱۳۸۹: ۶۲). شهر یاسوج در شمال شرقی استان کهگیلویه و بویراحمد سرزمینی است سرشار از منابع طبیعی و فرهنگی که از یکسو به دلیل داشتن آب‌وهوای متنوع، دل‌پذیر و چهارفصل، رودخانه‌های پرآب و چشمه‌های جاری، کوهستان‌های برف‌گیر، جنگل‌های خودرو و باغات گسترده و ... و از دیگر سو به دلیل استقرار بیشتر این جاذبه‌ها در مناطق روستایی می‌تواند منطقه‌ای شگفت‌انگیز برای گردشگران داخلی و خارجی باشد.

۵. روش تحقیق

روش گردآوری اطلاعات با توجه به ماهیت مطالعه‌ی حاضر، به‌صورت کتابخانه‌ای و میدانی بوده است و با توجه به ضرورت، در هر یک از مراحل تحقیق، از یکی از این دو روش استفاده شده است. بر این اساس، ابتدا برای شناخت کامل موضوع تحقیق، پژوهشگر سعی کرده است که به کسب بینش نظری لازم و استخراج متغیرها و شاخص‌ها بپردازد.

۶. سؤال تحقیق

در پژوهش حاضر سعی شده است تعاریفی از گردشگری و شهر سبز و اکوتوریسم ارائه شود؛ از این رو این تحقیق در پی پاسخگویی به سؤالات زیر است:

- ۱- چه معیارهایی برای شناسایی شهرهای سبز با هدف گسترش اکوتوریسم نیاز است؟
- ۲- چه راهکارهایی برای معرفی شهر یاسوج به‌منزله‌ی یکی از مسیرهای

طبیعت گردان و شهری با ظرفیت اکوتوریسم لازم است؟

۳- چگونه می توان شهر یاسوج را به قطب اکوتوریسم، با تأکید بر حفظ محیط زیست، بدل کرد؟

۷. امکان سنجی

مفهوم امکان سنجی: امکان سنجی، به طور کلی به معنای بررسی و تجزیه و تحلیل شانس موفقیت یک پروژه یا کسب و کار است؛ به عبارت دیگر، هدف از مطالعات امکان سنجی، تعیین میزان امکان پذیری و اجرایی بودن یک پروژه و ثمربخشی آن می باشد. مطالعات امکان سنجی، فرایندی کنترل شده برای مشخص کردن همزمان مشکلات و مزایای اجرای یک پروژه یا ورود به یک موقعیت سرمایه گذاری است و همراه با توصیف کامل شرایط و برآورد عواید و هزینه های (آنالیز هزینه-فایده) انجام آن صورت می گیرد. این مطالعات در حکم گام نخست در فرایند تصمیم گیری سرمایه گذاران یا مدیران به حساب می آید، این بدان معنا است که این مطالعات باید در آغاز کار با صورت مسئله ای به نام پیشنهاد سرمایه گذاری یا اجرای پروژه انجام شود. از همین منظر، مطالعات امکان سنجی باید به نحوی انجام شود که به منزله ای ابزار تحلیلی، دربرگیرنده ی محدودیت ها و توصیه هایی برای بهبود و پیشنهادهای عملی در راستای پیشبرد کارها باشد. از همین رو، برخی از صاحب نظران، مطالعات امکان سنجی را نوعی مطالعه بر مبنای تجزیه و تحلیل و آزمون می دانند که فراهم کننده ی اطلاعات لازم، به منظور تصمیم گیری برای حرکت به سمت مراحل طراحی مهندسی و اجرای هر پروژه یا انجام سرمایه گذاری است. شکی نیست که در پیوند با پروژه هایی که ماهیت تجاری صرف دارند و طی آن ها سرمایه گذار در اندیشه ی بازرگانی و خرید و فروش کالا یا خدمات بدون درگیر شدن در مشکلات و محدودیت ها است، باید این به مطلب توجه شود تا به سمت اجرای پروژه هایی بروند که توجیه اقتصادی داشته باشد (محمدی

ده‌چشمه و زنگی‌آبادی، ۱۳۸۷: ۸).

۸. شهر سبز

مفهوم شهر سبز: آنچه در ایران با نام «شهر سبز» شناخته می‌شود و ادعاهایی که درباره‌ی برخی از شهرها با عنوان «شهر سبز» وجود دارد، تنها به یکی از معیارهای شهر یا پایتخت سبز در کشورهای آسیایی و اروپایی اشاره دارد؛ یعنی «سرانه‌ی فضای سبز شهری». نکته‌ای که درباره‌ی شهرهای سبز در اروپا و آسیا اهمیت دارد، آن است که این شهرها اکثراً جمعیتی در حد شهرهای میانی در کشور ما (حدود ۲۰۰ تا ۳۰۰ هزار نفر) دارند. قطعاً مسائل و مشکلات شهرها، در رده‌های جمعیتی مختلف متفاوت است و مدیریت خاص خود را می‌طلبد؛ بنابراین با توجه به مشکلات متعدد شهرهای بزرگ بیش از یک میلیون نفری ما در ایران، به‌خصوص مشکلات زیست‌محیطی به نظر می‌رسد انتخاب شهر سبز در ایران از میان شهرهای میانی مستعد، گزینه‌ای دست‌یافتنی‌تر باشد. یکی از شهرهایی که به‌خوبی از ظرفیت‌های طبیعی لازم برای معرفی به‌عنوان «شهر سبز» در ایران برخوردار است، شهر شاهرود است (لاوی، ۱۳۹۱: ۵).

معیارهای شهر سبز

۱. مدیریت پایدار آب‌های محلی: با توجه به اینکه شیوه‌ی زندگی ما در مناطق شهری، به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم موجب ایجاد آلودگی و صدمه به منابع آب می‌شود نیاز است کیفیت آب و در دسترس بودن آن در محیط‌های شهری را محدود کنیم و ضروری است در پی یافتن روش‌هایی برای پاکیزه کردن آب‌های آلوده در محل منبع یا در نزدیکی مراکز آلوده‌کننده باشیم.
۲. مدیریت انرژی پایدار و الگوهای کاربری اراضی محلی: استفاده از انرژی از مهم‌ترین علل ایجاد آلودگی است. از این رو تولید برق برای استفاده محلی از انرژی‌ها و

موادی مانند باد، فرآورده‌های زائد، انرژی آب و خورشید همگی باید برای تهیه‌ی یک راهبرد محلی در نظر گرفته شوند.

۳. مدیریت پایدار مواد زائد و کاربری اراضی محلی: یک مجتمع زیستی به در نظر گرفتن راهکارهای مناسب محلی برای کاهش مقدار کلی زباله از سوی هر خانواده نیاز دارد؛ برای مثال از طریق تشویق به اجرای داوطلبانه‌ی تولید کودهای خانگی از بخش‌های تجزیه‌پذیر زباله‌ی هر خانوار، می‌توان در این راه قدم نهاد.

۴. تنوع زیستی پایدار در مناطق شهری: با استفاده از نظر متخصصان، نقشه‌هایی می‌توان تهیه کرد که برای مثال نشان‌دهنده‌ی تنوع زیستی نسبی فضاهای باز و باغ‌ها یا زمین‌های کشاورزی اطراف باشند. چنین نقشه‌هایی کمک می‌کنند تا بدانیم که در کجا فقدان پوشش گیاهی و حیات وحش وجود دارد و بنابراین مجتمع زیستی محلی باید در کجا تلاش‌هایش را به منظور ارتقای سطح تنوع زیستی متمرکز سازد.

۵. حمل و نقل پایدار: در همه‌جا به یک راهکار جدید درباره‌ی حمل و نقل نیاز است که با محیط سازگار باشد و راهکارهای پایدار را عرضه کند. در سطح محلی، هدف، رهایی از مسائلی نظیر آزارهای محیطی، تأثیرات منفی بر سلامتی، شلوغی ترافیک و شناسایی مناطقی است که به دلیل حرکت ترافیکی محلی وضعیت مناسبی ندارند.

۶. فضاهای سبز پایدار: در بسیاری از نواحی شهری، فضاهای سبز، خالی از پوشش گیاهی و بدون شخصیت ظاهر می‌شوند که در زمان توسعه اصلی به‌عنوان فضای باز در نظر گرفته شده‌اند و اغلب تنها برای پاسخگویی به مقررات جاری برای برنامه‌ریزی کاربری زمین به وجود آمده‌اند. تعجبی ندارد که چنین فضاهایی از سوی دیگران به منزله‌ی فضاهای بدون‌استفاده تلقی شده است و در نتیجه بیشتر فضاهای سبز دائماً تحت فشار برای توسعه‌ی مجدد قرار دارد (بیرر و هیگینز، ۱۳۹۰: ۳۶۴-۴۰۷).

۷. اکوتوریسم: رویکرد به اکوتوریسم به‌عنوان الگوی فضایی گردشگری در

طبیعت، امروزه بسیار در کانون توجه قرار گرفته است. اکوتوریسم در قرن بیست و یکم بسیاری از فضاهای جغرافیایی را تحت تأثیر قرار می‌دهد و الگوی فضایی جدیدی را در نواحی مختلف جغرافیایی ایجاد می‌کند (رخشانی نسب و ضرابی، ۱۳۸۸: ۴۲). تعاریف و تفسیرهای گوناگونی از واژه‌ی اکوتوریسم وجود دارد؛ اما عموماً به سفرهای زیست‌محیطی پایدار و بازدید و لذت‌بردن از طبیعت با ترویج محافظت از آن و تأثیرگذاری کمتر نسبت به بازدیدکننده و دست‌اندرکار کردن مردم بومی اکوتوریسم گفته می‌شود (ضرغام بروجنی، ۱۳۸۹).

ویژگی‌های اکوتوریسم

مهم‌ترین ویژگی‌های اکوتوریسم عبارت‌اند از:

۱. مشارکت در حفاظت از تنوع زیستی؛
۲. امکان اداره‌شدن به وسیلهٔ مؤسسات و شرکت‌ها و گروه‌های کوچک؛
۳. کمترین نیاز به استفاده از انرژی‌های تجدیدناپذیر؛
۴. تأکید بر مالکیت بومی و ایجاد فرصت‌های شغلی، به‌خصوص برای جوامع روستایی (مشیری و ابوسعیدی، ۱۳۸۹: ۷).

۹. شهر یاسوج

یاسوج یکی از شهرهای جنوبی ایران و مرکز استان کهگیلویه و بویراحمد است. جمعیت این شهر براساس سرشماری در سال ۱۳۹۰ مرکز آمار کشور، ۲۰۴۸۵۹ نفر بوده است. همان‌طور که در جدول شماره ۱ مشاهده می‌شود، میزان فضای سبز درخور توجهی برای گسترش و توسعه‌ی اکوتوریسم در این شهر وجود دارد.

جدول ۱: سطح متوسط موجود تفکیک زمین با کاربری‌های مختلف در شهر

کاربری مسکونی آموزشی تجاری اداری مذهبی صنعتی ورزشی گردشگری فضای سبز									
مترمربع	۳۲۴	۱۲۱۶	۱۳۵	۱۵۷۳	۱۵۵۱	۴۱۸	۵۸۰۱	۵۳۲۹	۱۰۱۸۹

منبع: مهندسين مشاور آموذ، طرح تفصیلي شهر یاسوج، (برداشت میدانی، ۱۳۸۳)

پتانسیل‌های طبیعی شهر یاسوج

آبشار یاسوج: در شمال شرقی و در فاصله ۳ کیلومتری شهر یاسوج، آبخاری به ارتفاع ۱۰ متر وجود دارد.

پیست اسکی کاکان

۱۰. شاخص‌های شهر سبز برای ترویج اکوتوریسم

پژوهشگر در این بخش از پژوهش بر آن است شاخص‌هایی را که در شهرهای سبز وجود دارد، با شاخص‌های موردنیاز برای توسعه‌ی اکوتوریسم تطبیق دهد و فصل مشترکشان را ذکر کند؛ همچنین برای مقایسه و تطبیق این شاخص‌ها با نمونه‌ی موردی، شهر یاسوج، محاسبه‌ها و جدول‌هایی ارائه می‌شود. در نهایت با استفاده از روش فرایند سلسله‌مراتبی (AHP)، معیارها امتیازدهی می‌شوند و در پایان با بهره‌گیری از نرم‌افزار Expert Choice اولویت معیارها، تعیین می‌شود.

سیمای اقلیمی منطقه‌ی مطالعه‌شده: انسان درون اقیانوسی پر از هوا زندگی می‌کند

و بسیاری از فعالیت‌های بشر، مستقیم یا غیرمستقیم از آن تأثیر می‌پذیرد. در بین عوامل طبیعی، اقلیم از مؤثرترین عوامل است (کریمی، ۱۳۸۳: ۷۹).

پهنه‌بندی عنصر بارش: با اینکه شهر یاسوج از شهرهای جنوب کشور محسوب

می‌شود؛ از میزان بارش خوبی برخوردار است تاجایی که در آماری که سازمان هواشناسی کشور منتشر کرده است این شهر را در مقام دوم بارش سالیانه با متوسط بارندگی ۸۶۴/۹ میلی‌متر، بعد از شهر رشت قرار داده است (سازمان هواشناسی کشور).

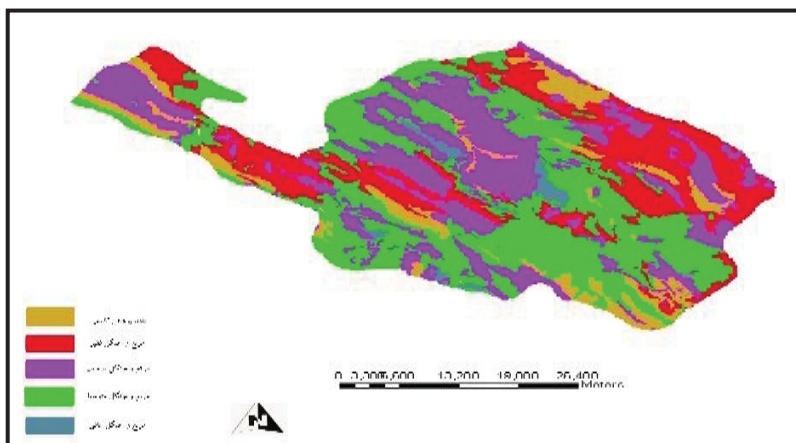
جدول ۲: میزان بارندگی در سال زراعی ۹۱ و ۹۲ ایستگاه‌های مختلف

استان کهگیلویه و بویراحمد

لیکک	امامزاده جعفر	دهدشت	دوگنبدان	سی سخت	یاسوج	ایستگاه / سال زراعی
۶۲	۶۰	۸۰	۵۲	۸۹	۱۰۰	متوسط در سال ۱۳۹۱
۹۶	۸۷	۹۳	۸۸	۱۱۰	۱۲۰	متوسط در سال ۱۳۹۲

(منبع: اداره‌ی کل هواشناسی استان کهگیلویه و بویراحمد)

پوشش گیاهی محدوده‌ی مطالعه‌شده: شناخت و تحلیل ویژگی‌های محیط طبیعی هر منطقه، یکی از قدم‌های اساسی در آمایش سرزمین آن محدوده قلمداد می‌شود. در این میان، پوشش گیاهی یکی از عناصر و اجزای مهم اکوسیستم‌های طبیعی است که نقش مهمی در قابلیت‌ها و ظرفیت‌های مورد انتظار از هر منطقه ایفا می‌کند. از این رو ضرورت دارد پوشش گیاهی هر منطقه و قابلیت‌ها و محدودیت‌های آن به منزله‌ی یکی از مؤلفه‌های تعیین‌کننده در آمایش سرزمین هر منطقه مطالعه و بررسی شود (حاجی‌نژاد و همکاران، ۱۳۸۸: ۹۱ - ۱۰۹). نقش پوشش گیاهی در پیوند با اکوتوریسم انکارناپذیر است. هر مکانی که پوشش گیاهی خودرو و غنی داشته باشد، ظرفیت فراوانی برای اکوتوریسم دارد؛ پوشش گیاهی از فرسایش خاک جلوگیری می‌کند.

نقشه ۱: پوشش گیاهی شهر یاسوج در استان کهگیلویه و بویراحمد (منبع: نگارنده)

مسیرهای ارتباطی محدوده‌ی مطالعه‌شده: همان‌طور که می‌دانیم مسیرهای ارتباطی مانند رگ‌های اصلی بدن برای شهر عمل کرده و یکی از زیرساخت‌های مهم برای توسعه بخش گردشگری است و مشکلات و تهدیداتی که باعث کاهش رغبت گردشگر شود، مثل عبور جاده‌ها بر روی دامنه‌ها است که باعث حرکت مواد از روی دامنه‌های اطراف می‌گردد. معمولاً بعد از عبور جاده‌ها، جریان‌ات بر روی سطح دامنه‌ها باعث حرکت دامنه‌ها می‌گردد و همچنین حرکت جریان‌ات و نفوذ آب‌ها را دچار مشکل می‌کند. در این باره می‌بایست چنین گفت که طراحی و ایجاد جاده‌ها می‌بایست با توجه به شیب مناسب و دفع آب‌های سطحی باشد.

فرایند تحلیل سلسله مراتبی (AHP): پس از تشکیل سلسله‌مراتبی براساس روش مدل AHP، در اولین مرحله با استفاده از نرم‌افزار Expert Choice به امتیازدهی و وزن‌دهی معیارهای بیان‌شده پرداخته شده است.

جدول ۳: وزن‌دهی معیارها

منابع آب	پوشش گیاهی	مسیرهای ارتباطی	توپوگرافی
۰/۴۵۲	۰/۲۸۵	۰/۱۶۶	۰/۰۹۷

(مأخذ: نگارنده)

همان‌طور که در جدول شماره‌ی ۳ مشاهده می‌شود، water resources (منابع آب) بیشترین امتیاز را کسب کرده و به منزله‌ی معیار برتر انتخاب شده است که در حقیقت نقطه‌ی قوت محسوب می‌شود؛ چرا که همان‌طور که اشاره شد، شهر یاسوج با توجه به بارش نزولات جوی مناسب و همچنین داشتن رودخانه و منابع کافی، ظرفیت‌های مناسبی برای توسعه گردشگری و سرمایه‌گذاری در زمینه‌ی اکوتوریسم دارد.

۱۱. یافته‌های تحقیق

در این تحقیق، تعریفی از شهر سبز ارائه شد که نشان می‌دهد علاوه بر شاخص سرانه‌ی فضای سبز، معیارهای دیگری نیز وجود دارد که نشانه‌ی شهر سبز است. که این برخلاف تصورات و تعاریف کمی‌ای است که از این مفهوم در کشور ایران وجود دارد. سپس با بررسی معیارهای مشترک شهرهای سبز و اکوتوریسم و استفاده از روش نرم‌افزار، بیان شد که برای داشتن شهر سبزی که بتوان اکوتوریسم را در آن توسعه داد، می‌بایست در ابتدا منابع آب کافی را برای این کار در اختیار داشت به این معنی که داشتن پوشش گیاهی الزاماً کافی نیست.

۱۲. نتیجه‌گیری

شهر یاسوج با داشتن رودخانه و آبشار و چشمه‌سارهای متعدد (چشمه آب نهر کاکان، چشمه چنار و...)، منابع سرشار آب و پوشش گیاهی متنوع (جنگلی و مرتعی)، زمینه‌های مناسبی را برای انجام انواع ورزش‌های تابستانی و تفریحات آبی به‌جود آورده است. برای مثال رودخانه‌های موجود می‌تواند امکان شنا و قایقرانی را که امروزه طرفداران بی‌شماری دارد، فراهم آورد. کوهستان‌ها، ارتفاعات و قله‌های متعدد که برخی از آن‌ها با پوشش جنگلی و مرتعی، جلوه‌های ویژه‌ای از چشم‌اندازهای سحرانگیز طبیعت را به نمایش می‌گذارند، زمینه‌های مساعدی را برای ایجاد و توسعه‌ی ورزش‌های کوهستانی از جمله کوهنوردی و دامنه‌نوردی، فراهم آورده‌اند با فرارسیدن فصل زمستان، بر شدت سرما در منطقه افزوده می‌شود و اکثر مکان‌های منطقه شرایط نامساعدی را خصوصاً در ماه‌های دی و بهمن از سر می‌گذرانند. در این فصل به گردشگران توصیه می‌شود که برای سفر به این منطقه، حتماً از وسایل ایمنی و تجهیزات کامل استفاده کنند؛ چرا که در این ماه‌ها بیشتر بخش‌های منطقه پوشیده از برف یا بارانی است.

۱۳. پیشنهادها

۱. **اقدامات سرمایه‌گذاری:** اقدامات سرمایه‌گذاری مبتنی بر اقدامات سخت‌افزاری و اجرایی در حوزه‌های گوناگون می‌باشند که در سطوح و بردهای متفاوت تشکیل می‌شوند. از الزامات این گونه اقدامات، دسترسی به زیرساخت‌های موردنیاز، موقعیت مکانی مناسب، تأمین اعتبارات و تسهیلات برای جلب مشارکت بخش خصوصی، تأمین نیروی متخصص و طراحی متناسب با محیط طبیعی می‌باشند. همچنین تقویت زیرساخت‌های موردنیاز اکوتوریسم به منظور افزایش رضایت‌مندی گردشگران و نیز دسترسی راحت‌تر و سریع‌تر به مناطق گردشگری و شناسایی دقیق وضعیت گردشگران مانند مدت اقامت و فاصله دسترسی و مانند آن از کارهای ضروری به شمار می‌رود.

۲. **اقدامات فرهنگی بازاریابی و اطلاع‌رسانی و توسعه منابع انسانی:** فرهنگ‌سازی استفاده مناسب از طبیعت، تبلیغات سالیانه در بازارهای هدف، تهیه و توزیع اقلام تبلیغی از جاذبه‌های گردشگری شهر یاسوج (بروشور، کتابچه، نقشه و...)، تهیه و نصب بیلборدهای تبلیغاتی از جاذبه‌های گردشگری در محورهای اصلی، شرکت در نمایشگاه‌های داخلی، برگزاری دوره‌های آموزشی کوتاه‌مدت برای راهنمایان تور و تهیه اقلام آموزشی منافع گردشگری برای عموم.

۳. **گشت‌های مردمی:** اجرای تورها و گشت‌های مشخص براساس استعدادها و توانایی‌های شهر یاسوج هماهنگی با دفاتر خدمات مسافرتی، به‌عنوان یکی از کانال‌های معتبر و شناخته‌شده در توزیع سفر و انجام آن، نیازمند است. همکاری سازمان‌های مورد هدف برای اجرای گشت‌های گروهی سازمانی و دانش‌آموزی، جلب همکاری دفاتر خدمات مسافرتی و برگزارکنندگان تور و در نظر گرفتن تخفیف برای تسهیلات و خدمات و بازدیدها، از الزامات اجرای گشت‌های گروهی به شمار می‌آیند. از انواع گشت‌های گروهی می‌توان به برنامه‌ریزی و اجرای گشت‌های گروهی دانش‌آموزی و دانشجویی به‌صورت سالیانه با مقاصد گردشگری شهر یاسوج، برگزاری تورهای

کوهنوردی، گشت‌های گروهی روستایی و تورهای یک‌روزه‌ی خانوادگی اشاره کرد. لینک کردن وب‌گاه‌های گردشگری و داخلی به سایت‌های معتبر جهانی در بخش توریسم و گردشگری، برای افزایش دسترسی خارجی‌ها به این سایت‌ها و به‌روزکردن اطلاعات موجود در این سایت‌ها. اتخاذ تدابیری در تمام مراحل اکوتوریسم از آغاز تا پایان سفرها که کمترین آسیب به محیط‌زیست وارد شود.

کتابنامه

الف. فارسی

اداره‌ی کل هواشناسی استان کهگیلویه و بویراحمد (۱۳۹۳). <http://www.kb-weather.ir>

بیر، آر؛ هیگینز، کترین (۱۳۸۱). برنامه‌ریزی محیطی برای توسعه زمین، راهنمایی برای برنامه‌ریزی و طراحی محلی پایدار، ترجمه دکتر حسین بحرینی و دکتر کیوان کریمی، انتشارات تهران، تهران.

جهانیان، منوچهر و ابتهال زندی. (۱۳۸۹). «بررسی پتانسیل‌های اکوتوریسم مناطق کویری و بیابانی اطراف استان یزد، با استفاده از الگوی تحلیل SWOT». پژوهش‌های جغرافیای انسانی، شماره ۷۴، ص ۶۱-۷۴.

حاجی نژاد و دیگران. (۱۳۸۸). «تأثیرات گردشگری تجاری بر توسعه‌ی کالبدی فضایی مناطق شهری مطالعه موردی: شهر بانه». پژوهش‌های جغرافیای انسانی، شماره ۷۰، صص ۱۰۹-۹۱.

رخشانی نسب، حمیدرضا و اصغر ضرابی. (۱۳۸۸). «چالش‌ها و فرصت‌های توسعه‌ی اکوتوریسم در ایران»، مجله فضای جغرافیایی، شماره ۲.

سازمان میراث فرهنگی صنایع دستی و گردشگری (۱۳۹۱). <http://www.ichto.ir>

سازمان هواشناسی کشور (۱۳۹۱). <http://www.irimo.ir/far>.

سبحانی، بهروز. (۱۳۸۹). شناخت پتانسیل‌های گردشگری منطقه‌ی آبگرم سردابه در استان اردبیل با روش SWOT. مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای، سال اول، شماره چهارم، صص ۱۲۸-۱۱۳.

سینایی، وحید. (۱۳۸۲). گردشگری در ایران، عملکردها و چالش‌ها، دفتر مطالعات فرهنگی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.

شفیع‌زاده، اسرافیل. (۱۳۸۳). اکوتوریسم در ایران چیزی در حد صفر. نشریه جهان صنعت، شماره ۱۵.

ضرغام بروجنی، حمید. (۱۳۸۹). برنامه‌ریزی توسعه جهانگردی رویکردی همپیوند و پایدار. انتشارات مهکامه.

طیعی، سیدکمیال و دیگران. (۱۳۸۶). بررسی رابطه‌ی توسعه‌ی گردشگری و رشد اقتصادی در ایران (۱۳۳۸-۱۳۸۳). پژوهشنامه‌ی علوم انسانی و اجتماعی (ویژه اقتصاد)، شماره ۲۶.

کریم‌پناه، رفیق. (۱۳۸۴). تحلیل اکوتوریسم و نقش آن در توسعه‌ی منطقه‌ای استان کردستان. پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد جغرافیایی طبیعی، گرایش اقلیم‌شناسی در برنامه‌ریزی محیطی، دانشگاه تربیت مدرس تهران.

کریمی، آزاد. (۱۳۸۳). مکان‌یابی پهنه‌های مناسب برای اکوتوریسم در مناطق ساحلی شهرستان‌های رودسر تا آستانه‌ی اشرفیه در استان گیلان با استفاده از GIS. پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس تهران، دانشکده منابع طبیعی و علوم دریایی گروه محیط‌زیست.

لاوی، مریم. (۱۳۹۱). آیا ایران می‌تواند پیشرو پروژه شهر سبز در خاورمیانه باشد؟/ شهر سبز، طراحی برای تلفیق توسعه اقتصادی و استانداردهای دوستدار محیط‌زیست، روزنامه دنیای اقتصاد.

محمدی ده‌چشمه، مصطفی و علی زنگی‌آبادی. (۱۳۸۷). «امکان‌سنجی توانمندی‌های

اکوتوریسم استان چهارمحال و بختیاری به روش SWOT. مجله‌ی محیط‌شناسی، سال ۳۴، شماره ۴۷، پاییز.

مرکز آمار ایران، سرشماری نفوس و مسکن سال ۱۳۹۰.

مشیری، سیدرحیم و سیداحمد، سیدابوسعیدی. (۱۳۸۹). نقش اکوتوریسم در توسعه‌ی

پایدار و روستایی؛ مطالعه موردی شاندیز (خراسان رضوی). فصلنامه جغرافیایی

سرزمین، سال هفتم، شماره ۲۸، ص ۱-۱۷.

مهندسین مشاور آمود. (۱۳۸۵). طرح تفضیلی شهر یاسوج.

ب. انگلیسی

Butter, R. and Stephan, B. (2004). Tourism and National Park. England, John Wiley & Song, LTD.